Juryrapport Het Hoogste Woord 2016

Inleiding

Na een pauze van een jaar, ontstaan door het opheffen van de Werkgroep Christelijke Kinderboeken, is de jury van Het Hoogste Woord weer enthousiast aan de slag gegaan na een doorstart te hebben gemaakt onder de vlag van de Stichting Platform Christelijke Kinderboeken. In totaal hebben zes uitgeverijen tien boeken ingestuurd om mee te dingen naar de prijs voor het beste christelijke kinderboek, Het Hoogste Woord 2016.

Ontbrekende titels in de jurystapel

Als jury zijn we telkens weer heel benieuwd welke titels de uitgeverijen aanmelden. Bijna onvermijdelijk is het moment waarop je constateert een of meer titels te missen in de stapel. Dit jaar ontbrak het geruchtmakende *Het geheime logboek van Topnerd Tycho* van Corien Oranje en Cees Dekker, uitgegeven door Columbus. Een trendsettend en taboedoorbrekend boek over de brug tussen geloof en wetenschap, waarin een fictieverhaal over Tycho moeiteloos gecombineerd wordt met informatieve teksten over geloof, schepping en evolutie. Het is een prestatie om een boek als dit te schrijven, met veel humor en tegelijk vol liefdevolle verwondering over God, de schepper. Daarnaast misten we het succesvolle prentenboek *Prins Eduardus Edje Eipetje*, geschreven door Bram Kasse, met illustraties van Michel de Boer en Leontine Gaasenbeek, uitgegeven door Buddybooks. Een prentenboek dat er alleen al uitsprong door de uitvoering, het gouden lettertype op de omslag, de sfeervolle illustraties met een vrolijk kleurgebruik en het humoristische verhaal.

Graphic novels

Het kon natuurlijk niet uitblijven. Na graphic novels als *Leven van een loser*, *Niek de Groot – brokkenpiloot*, *Dagboek van een muts* en *De waanzinnige boomhut* was het wachten op een 'christelijke variant'. Uitgever De Banier begon met de serie *Bas & Charlotte* van Janwillem Blijdorp. Dit was de light-versie van een graphic novel, met weliswaar het gebruik van 'schrijfletters', maar voor een graphic novel met een minimum aan illustraties. Ook uitgeverij Callenbach wilde een graphic novel uitgeven, en vroeg illustrator Willeke Brouwer om hier de illustraties bij te verzorgen. Hierop besloot Willeke dit project zelf uit te willen voeren en niet alleen te illustreren, maar ook te schrijven. Het resultaat is het vrolijke verhaal van Silvester, die van de stad naar het platteland verhuist, waarbij alle vooroordelen over en weer breed uitgemeten worden. De humor en uitvergroting uit dit boek passen naadloos in het graphic novel-stramien. Het toesturen van dit vrolijke boek werd door de jury bijna als een trendbreuk ervaren: nu hoefde de jury in elk geval niet te klagen over het ontbreken van humor in de jury-titels.

Historische onderwerpen

Een ander verschil met vorige juryjaren bleek het ontbreken van 'probleemboeken' te zijn en van boeken over hedendaagse onderwerpen. Voorheen passeerden onderwerpen als anorexia, kindsoldaten, politieke onderdrukking, criminaliteit, brandwonden en werkloosheid de revue. Dat werd dit jaar ruimschoots vervangen door het genre 'historische fictie'. Zes van de tien titels bleken een historisch karakter te hebben. *Het pad door de zee*, het debuut van Arna van Deelen, uitgegeven door De Banier, verhaalt over de Kinderkruistocht. Een bekend verhaal dat deze keer vanuit het perspectief van twee jonge wezen, een meisje en een joodse jongen, verteld wordt. *Middernachttrein* van Els Florijn vertelt een waargebeurd verhaal dat zich afspeelt in het Iowa van 1881, waarin een 16-jarig meisje in een barre stormnacht een ongelooflijke prestatie levert om levens te redden. Judith Janssen duikt met *Verraad in Haarlem* in het verhaal van de familie Ten Boom, tijdens de Tweede Wereldoorlog. In *Ruben &*

Claudia vervolgt Martine Jonker de serie *De gouden speld* met de belevenissen van Ruben, een kleinzoon van de hoofdpersonen uit het eerste deel van de serie. Het verhaalt de strijd van de eerste christenen in Rome. Henk Koesveld neemt ons in *Verraad* mee naar het Rampjaar 1672, waarin de Fransen het in Nederland voor het zeggen hebben. Ten slotte schreef Ineke Kraijo het derde deel in de Ierland-serie, waarin ze teruggaat in de tijd en het verhaal van Eileen, de moeder van Fergus, vertelt.

Verraad en geheimen
In de toegestuurde historische verhalen zijn 'verraad' en 'geheimen' een terugkerend element. Bij twee boeken kwam het woord verraad nadrukkelijk terug in de titel: bij *Verraad* van Koesveld en bij *Verraad in Haarlem* van Judith Janssen. Geheimen lijken een belangrijk onderdeel van de plot in de verhalen. Kan Michael zijn geheime opdracht stilhouden in *Verraad*? Komt Teun in *Verraad in Haarlem* achter het geheim van Jaap en het geheim van de familie Ten Boom? Kunnen Ruben en Jozias in *Ruben & Claudia* hun geloof in Jezus geheimhouden voor de Romeinen bij wie ze wonen? Deelt Eileen in het gelijknamige boek haar geheim en de reden waarom ze zo snel met Thomas wil trouwen? Weten de gezinsleden van Kate in *Middernachttrein* welk dilemma bij haar leeft? En realiseren de kinderen in de Kinderkruistocht zich wat de echte bedoeling is van de leidinggevende monniken?

Research
Tegelijk komt bij het lezen van deze verhalen een belangrijk aandachtspunt naar voren, namelijk het toepassen van research in het verhaal. Hoe hebben deze auteurs onderzoek gedaan naar het onderwerp van hun verhaal en op wat voor manier is deze kennis toegepast zonder dat het verhaal aan vaart verliest? Met andere woorden: hoe doseer je de informatie die je door research ontdekt hebt in je verhaal? Vertel je het of laat je het zien volgens het zogeheten 'show don't tell'-principe? Het blijkt een kunst op zich te zijn.

Martine Jonker maakt het zich niet gemakkelijk door via een historische roman de geschiedenis van het christelijke geloof te willen vertellen. Immers, hiervoor is niet alleen grondig onderzoek nodig, maar je moet ook in staat zijn om schijnbaar moeiteloos de Bijbelse historie aan een goed gedoseerd en spannend verhaal te koppelen. Toch slaagt ze hier goed in. Duidelijk is te merken dat haar research zorgvuldig is uitgevoerd en ze over het algemeen vaart in het verhaal houdt zonder te veel 'weetjes' te willen vertellen. De verwoesting van Jeruzalem, het leven van de eerste christenen, de hectiek in de stad Rome: het komt allemaal authentiek over. Interessant detail is de keuze van namen, die regelrecht ontleend zijn uit met name de brieven van Paulus: Priscilla en Aquila, Timotheüs, Claudia en Linus komen allemaal voorbij. Ineke Kraijo liet in de eerdere delen van haar Ierland-reeks zien op een overtuigende manier in staat te zijn de sfeer van het 19e-eeuwse Ierland over te kunnen brengen op haar lezers.

Judith Janssen dook in het verhaal achter de beroemde familie Ten Boom uit de Béjé, de Barteljorisstraat in Haarlem. Ze verzon er het verhaal van Teun omheen. In dit boek voegen de kaart van de binnenstad van Haarlem en de doorsnee van het huis van de familie Ten Boom veel toe aan het verhaal en geven het een kader.

Arna van Deelen heeft het zichzelf als debutant niet gemakkelijk gemaakt door een historisch verhaal over de Kinderkruistocht te schrijven. In haar geval oordeelde de jury dat zij soms te kort en te snel over situaties schreef en daar meer tekst nodig had voor het grote verhaal van de Kinderkruistocht. Els Florijn waagde zich aan een hervertelling van een waargebeurd

verhaal. De feiten waren er, zij schreef het verhaal erbij, wat ze op een bewonderenswaardige en geloofwaardige manier doet.

Koesveld liet opnieuw zijn enorme historische kennis zien. Zijn grote kracht bleek helaas tegelijk een zwakte, door de manier waarop de informatie in het verhaal is verwerkt. De jury dacht na over dit gegeven, dat vooral speelt bij boeken waar je veel research voor moet doen of waar je veel informatie in kwijt wilt. Hoe vind je als auteur de juiste balans tussen informatie en fictie? Een spannend verhaal vertellen en kennis doseren, zonder dat de lezer verdwaalt in de vele personages, verhaallijnen en de verdere informatie die je kwijt wilt, kan wellicht ook met behulp van kaarten, tekeningen, informatieve tekstblokjes en flashbacks. Dit zou kunnen worden aangevuld met andere schrijftechnieken die eraan bijdragen om een verhaal nog beter te kunnen volgen, meer overzicht te creëren en daarmee het verhaal nog spannender en geloofwaardiger te maken. Ook hier komt het principe 'Show, don't tell' weer om de hoek kijken: vertel je dit alles aan de lezers, of laat je dit op een natuurlijke manier blijken uit de woorden en daden van de personages?

Jonge lezers
De titels *Jij bent een prinses* en *Jens en de slaapbus* zijn inzendingen voor de jonge doelgroep. Vrouwke Klapwijk schreef al stapels boeken voor (jonge) kinderen, met name voor kinderen die net leren lezen. Met de nieuwe serie over Jens kunnen 6/7-jarige jongens en meisjes op hun eigen lees- en belevingsniveau avonturen beleven met Jens en zijn stoere oom Rik. Andrea Kruis tekende er een leuk joch en een benijdenswaardige bus bij. Geloofsoverdracht aan kinderen op een laagdrempelige manier dicht bij huis brengen is Tanneke Dorgelo op het lijf geschreven. Met de nieuwe Prinsessen-serie wil ze via een allegorie voor jonge meisjes duidelijk maken dat God – de Koning - van ons houdt zoals we zijn. Illustrator Maaike van den Akker gaf met haar illustraties een perfecte aanvulling bij het verhaal.

Criteria
De jury heeft beoordeeld aan de hand van vier grote aandachtspunten, namelijk Taal (origineel, oorspronkelijk, zorgvuldig), Inhoud (emoties opwekkend, nieuwe laag), Auteur (eigen toon, wat breng de auteur over) en Geloof (natuurlijke verwevenheid van het christelijk element).
De jury heeft drie boeken genomineerd voor Het Hoogste Woord 2016:

- *Silvester en de bizarre verhuizing* door Willeke Brouwer, Callenbach.
- *Middernachttrein* door Els Florijn, Den Hertog.
- *Eileen* door Ineke Kraijo, Mozaïek Junior.

Willeke Brouwer: *Silvester en de bizarre verhuizing* is de eerste echte graphic novel die uitkomt bij een christelijke uitgever, en daar is de jury blij mee. Het is mede opvallend omdat het een oorspronkelijk Nederlands werk is. Eindelijk een boek met uitgesproken humor en een eigen toon. Vernieuwend zijn de uitwerking van het verhaal en het perfecte samenspel van tekst en illustraties. *Silvester* is een mooi alternatief voor boeken als *Leven van een Loser*, waarin het er vaak absurder en ruiger aan toe gaat. Het blijft een realistisch en sociaal hier-en-nu-verhaal met meer inhoud en diepgang, de humor gaat nooit te ver en het heeft een duidelijk thema. Voor kinderen vanaf een jaar of negen is het een heerlijk hilarisch boek dat je laat nadenken over de stad, het platteland, dialect en verhuizen, en daarom heeft de jury besloten dit boek te nomineren voor Het Hoogste Woord 2016.

Els Florijn: Met *Middernachttrein* heeft Els Florijn een bijzonder mooi verteld, krachtig en

boeiend verhaal weten neer te zetten over moed, doorzettingsvermogen en de onvoorstelbare kracht om jezelf weg te kunnen cijferen en door te gaan. Het verhaal is spannend en zit vol prachtige, visueel krachtige beschrijvingen die ervoor zorgen dat het niet moeilijk is om je voor te stellen wat hoofdpersonage Kate allemaal moet doorstaan. De sfeer van eind 19e eeuw wordt geloofwaardig neergezet, en de personages zijn aansprekend, doorleefd en karakteristiek. Een knap geschreven, origineel en overtuigend verhaal dat indruk heeft gemaakt en daarom besloot de jury dit boek te nomineren voor Het Hoogste Woord 2016.

Ineke Kraijo: Na *Kate* en *Rose* is *Eileen* het derde deel in Kraijo's 'Ierland-reeks'. Tijdens het lezen merk je meteen dat Kraijo goed over dit verhaal heeft nagedacht: de spanning in het verhaal is gedoseerd, ze weet de aandacht van de lezer van begin tot eind vast te houden door een kunstige verweving van diverse verhaallijnen. Dankzij Kraijo's soepele, zorgvuldige en beeldende schrijfstijl komt het Ierland van die tijd op aansprekende wijze voor je ogen tot leven, net als de personages in het verhaal, die stuk voor stuk erg goed zijn uitgewerkt. Ook de geschiedenis, de folklore en het christelijk geloof van de personages zijn op een natuurlijke en geloofwaardige wijze in het verhaal verweven. Daarom nomineerde de jury *Eileen* voor Het Hoogste Woord en koos *Eileen* unaniem als winnaar van Het Hoogste Woord 2016.

Het Platform Christelijke Kinderboeken heeft na een onderbreking van een jaar (2015) een doorstart gemaakt met de Jury Het Hoogste Woord. Deze jury, die sinds 1995 actief is, wil de kwaliteit van christelijke kinderboeken verhogen en vernieuwing stimuleren door gericht aandacht te besteden aan goedgeschreven christelijke jeugdboeken. Er is veel veranderd sinds die tijd. In de twintig jaar dat er boeken zijn aangemeld voor de jury is duidelijk geworden dat er door auteurs en uitgeverijen hard gewerkt is aan het tot stand brengen van mooie en kwalitatief goede boeken.

De jury:
Peter Dijkstra, docent NE/opleider/leescoördinator PABO Driestar; Marije Kok, (literair) vertaler/redacteur/recensent; Annette van der Plas, recensent ND/RD; Annemarie Prins, voorzitter/redactie FB/website christelijkekinderboeken.nl/TW @chrkinderboeken; Caroline van Vulpen, leerkracht/Vulpen Leerondersteuning/Leescultuur.

Winnaar Het Hoogste Woord 2016

Eileen

Auteur Ineke Kraijo
Uitgever Mozaïek Junior, 2015

Na *Kate* en *Rose*, verhalen die zich allebei afspeelden in het Ierland rond 1845, gaan we met *Eileen* een stukje verder terug in de tijd. *Eileen* vertelt namelijk het verhaal van de moeder van Fergus, een van de hoofdpersonages uit *Kate* en *Rose*. We springen dus als het ware even terug naar 1828, waar we ontdekken dat Eileens verhaal minstens even spannend is als dat van Kate en Fergus.

De 18-jarige Eileen woont met haar vader en twee zusjes op het Ierse platteland. Maar hoe mooi het er daar ook mag uitzien, haar leven gaat niet bepaald over rozen. Meteen al aan het begin van het verhaal maakt Eileen wat verschrikkelijks mee, en niet veel later ontdek je dat haar moeder is overleden en dat haar jongere zusje Brigid mank is. Tot overmaat van ramp is ze ook nog eens heimelijk verliefd op Phillip Harrison, de zoon van de Engelse landopzichter, wat natuurlijk écht niet kan. Terwijl het hele dorp over haar roddelt en ze zelf probeert om te gaan met alle dramatische gebeurtenissen die haar en haar familie zijn overkomen, zal Eileen moeten beslissen wat ze met haar leven gaat doen. Kiest ze voor de veilige weg, of zal de geschiedenis zich herhalen?

Tijdens het lezen van *Eileen* merk je al snel dat Ineke Kraijo goed over dit verhaal heeft nagedacht. Het is een young adult en ook interessant voor volwassenen. Het verhaal zit goed in elkaar en weet vanaf het begin de aandacht vast te houden door de veelheid aan verhaallijnen die door elkaar heen lopen. Want wat is er nu met Eileen gebeurd? Voor wie is ze op de vlucht? Waarom is haar zusje Brigid kreupel, en wat is er met hun moeder gebeurd? En misschien nog wel de belangrijkste vraag: wie is Eileen zelf? Langzaam maar zeker geeft Kraijo steeds meer hints waardoor het stukje bij beetje duidelijker wordt wat er nu precies aan de hand is. Als lezer vermoed je al dat er iets gaande is, maar toch weet Kraijo je steeds weer op een ander spoor te zetten en komt de uiteindelijke ontknoping als een flinke verrassing. Dit resulteert in een spannend en goed uitgewerkt verhaal, dat van begin tot eind blijft boeien en dat je het liefst in één ruk uitleest.

Waar het verhaal zelf dus heel goed in elkaar zit en je op elke pagina kunt merken hoeveel research Kraijo heeft gedaan, zorgen de vele Ierse begrippen en de achterin opgenomen woordenlijst er af en toe wel voor dat je een beetje uit het verhaal getrokken wordt. Aan de ene kant geven deze woorden het verhaal een extra dimensie, een diepere laag die het boek alleen maar geloofwaardiger maakt, maar aan de andere kant wil je die schuin gedrukte begrippen ook steeds achter in het boek opzoeken waardoor je toch weer even uit de droom van het verhaal wordt gehaald. Ook lijkt het alsof Kraijo hier en daar iets te veel informatie

aan het verhaal heeft willen toevoegen: af en toe wordt er net iets te veel uitgelegd en herhaald.

Toch zorgen deze Ierse begrippen en de geschiedenis die Kraijo in het boek heeft verwerkt er vooral voor dat *Eileen* erg geloofwaardig is. Dankzij Kraijo's beeldende schrijfstijl is het niet moeilijk om voor je te zien hoe Eileen door de Ierse heuvels wandelt en hoe alles eruitziet. Het Ierland van die tijd komt voor je ogen tot leven, net als de personages in het verhaal, die stuk voor stuk erg goed zijn uitgewerkt. Als lezer krijg je echt een kijkje in het hoofd van Eileen, en het is daarom ook niet moeilijk om je met haar te identificeren. Haar emoties zijn realistisch en haar wat volgzame personage past bij de tijd waarin het verhaal zich afspeelt, al is Eileen in haar hoofd eigenzinniger dan ze aan de buitenkant laat merken. Ook de rode draad van het verhaal is erg mooi: '*De tijd vloeit als een rivier, en de geschiedenis herhaalt zich, maar er wordt altijd nieuw water toegevoegd*'. Deze mooie symboliek komt op verschillende manieren terug in het verhaal, en is zelfs terug te vinden in de eerdere boeken in deze reeks.

Met haar soepele, zorgvuldige en mooie schrijfstijl heeft Ineke Kraijo wederom een prachtig verhaal neergezet dat erg lekker weg leest. Zowel de personages als het landschap komen tot leven, en de geschiedenis, de folklore en het christelijk geloof van de personages zijn op een natuurlijke en geloofwaardige wijze verweven in het verhaal. Het christelijke element is sterk aanwezig en keert regelmatig terug in bijvoorbeeld de symboliek, de normen en waarden van de personages en de wijze lessen die Eileen, als dochter van een pastoor, meekrijgt. Een voorbeeld daarvan zijn de woorden die Eileens vader haar meegeeft: *'Het is goed voor je om naar de kerk te gaan. Leg je angsten en wrok in Gods handen, dochter'* (pag. 24) en *'God brengt tegenslagen op ons pad, maar Hij geeft ons ook de kracht om ermee om te gaan'* (pag. 129), en in de boosheid van Brigid: *'Weet je al hoe vaak ik tot God heb gebeden of Hij mij wil genezen? Maar Hij luistert niet naar mij'* (pag. 33).

Al met al maakt dit van *Eileen* een prachtige prequel op *Kate* en *Rose.* Ineke Kraijo heeft goed over *Eileen* nagedacht: de spanning in het verhaal is gedoseerd, ze weet de aandacht van de lezer van begin tot eind vast te houden, verweeft de verschillende verhaallijnen op een kunstige manier en schrijft soepel en beeldend. De personages komen op aansprekende wijze tot leven, naast de geschiedenis en folklore van Ierland, en het christelijk element is op een natuurlijke manier opgenomen in het verhaal. We kunnen alleen maar hopen dat Kraijo nog lang niet is uitgeschreven en binnenkort nogmaals in de geschiedenis (of toekomst?) van een van haar Ierse personages duikt.

Nominatie Het Hoogste Woord

Silvester en de bizarre verhuizing

Auteur Willeke Brouwer
Illustrator Willeke Brouwer
Uitgever Callenbach, 2015

'*Mijn ouders zijn gek geworden.'* Zo begint het verhaal *Silvester en de bizarre verhuizing* van Willeke Brouwer, de eerste echte graphic novel die uitkomt bij een christelijke uitgever. Silvester roept dit uit als hij beseft dat zijn gezin gaat verhuizen naar een boerderij in het dorp IJsselbroek, ver weg van de stad Burgerdam. De toon van het boek is gezet en wat volgt is een vlot geschreven verhaal met grappige en soms hilarische situaties en illustraties.

Silvester - die Sil wil worden genoemd - wil absoluut in de grote stad blijven en besluit dat het tijd is voor '*Harde-Anti-Platteland-Actie*'. Maar deze acties helpen niet. Silvester vindt het maar niets in IJssselbroek, ook omdat hij weinig verstaat van de taal: *'Hei, woar kummie weg dan?'* (pag. 39). Als hij eenmaal op de boerderij woont kan hij niet wennen, niet aan de taal, de viezigheid en de plattelandsgeluiden. '*Ik ben er klaar mee. Nu ben ik boos. Op die stomme verhuizing, uilenballen en krakende botten. Op die vieze sloot'* (pag. 95). Toch lijkt hij het langzamerhand een beetje naar zijn zin te krijgen. Hij sluit vriendschap en heeft een hoop lol op dierendag als het schoolplein chaotisch vol staat met kippen, schapen, geiten en andere dieren. Wanneer zijn vriend Elvis uit Burgerdam bij hem komt logeren en hij weer weggaat, zegt Sil voor het eerst iets positiefs: '*Op school versta je ze eerst niet, maar na een tijdje wel hoor. En dierendag is hier geweldig' (pag. 150)*. Langzamerhand raakt hij meer en meer thuis in IJsselbroek. Met zijn vriendin Eva doopt hij het schuurtje in zijn tuin om tot 'Keet van IJsselbroek'. Aan het eind van het verhaal zegt Eva tegen Sil: '*Ik vind het leuk dat je hier bent komen wonen. Ook al ben je een stadse kakker'* (pag. 198), waarop Sil antwoordt: '*Misschien is het hier toch wel uit te houden'* (pag. 199).

Het boek zit vol grappige situaties en visuele grappen. De speels getekende illustraties vergroten elementen uit het verhaal, becommentariëren het of voegen iets extra's toe. Het boek is prachtig vormgegeven, met grote letters en fijn dik papier, een boek om te hebben. Door de korte zinnen en de niet al te moeilijke woorden zit er snelheid in het verhaal, dat sprankelt en een eigen toon bezit. Sil komt geloofwaardig tot leven, maar omdat bijna alle zinnen kort zijn, lijkt het verhaal op een muziekstuk dat staccato wordt uitgevoerd. Dat geeft een wat eenzijdig taalgebruik. Er zitten rake observaties en grappige, eigenwijze gedachtes in: '*Mijn vader zegt altijd dat hij het belangrijker vindt dat ik eerlijk ben dan dat ik bijvoorbeeld schone nagels heb. Maar dan zegt mijn moeder weer dat het ook best kan samengaan, eerlijkheid en schone nagels. En dat soort discussies hebben ze nou altijd'* (pag. 31). Herkenbaar en vlot verwoord. Leuk gezegd is ook: '*Mijn ouders laten mij hier gewoon ongelukkig worden'* (pag. 101).

Het christelijke element is vooral impliciet aanwezig in de boodschap van het verhaal, maar wordt verder bijna nergens expliciet genoemd. Alleen uit de kerstmusical blijkt dat de personages naar een christelijke school gaan. Deze musical krijgt dan wel een origineel en actueel tintje door Jozef en Maria te vervangen door een zwangere Syrische vluchtelinge en haar man, maar dit onderwerp voelt toch net wat te zwaar voor een boek met zo veel humor. Het komt nu een beetje uit de lucht vallen en had iets beter uitgewerkt kunnen worden.

De thema's in dit verhaal zijn duidelijk: verhuizen en de tegenstelling tussen stad en platteland. Met veel droogkomische humor en gepaste overdrevenheid, zonder 'over de top' te gaan, werkt Willeke Brouwer deze tegenstelling met succes uit in het voordeel van het platteland. Daarnaast is de positieve aandacht voor de streektaal, het dialect, een extra smeuïge en grappige noot in het verhaal. Hoe kan het ook anders, Willeke Brouwer woont zelf ook op een boerderij op het platteland en haar man lijkt '*helemaal per ongeluk een beetje op de vader van Silvester*', zoals zij in het nawoord zegt. Het vertelplezier spat ervan af. Een boek dat zelfs kinderen die niet van lezen houden over de drempel zal helpen.

De jury is blij met de komst van dit genre binnen de christelijke kinderboekenwereld. Eindelijk een boek met uitgesproken humor en een eigen toon. Vernieuwend zijn de uitwerking van het verhaal en het perfecte samenspel van tekst en illustraties. *Silvester* is een mooi alternatief naast andere (in het voorwoord genoemde) titels in dit genre, waarin het er vaak absurder en ruiger aan toe gaan. Het blijft een realistisch en sociaal hier-en-nu-verhaal met meer inhoud en diepgang, de humor gaat nooit te ver en het heeft een duidelijk thema. Voor kinderen vanaf een jaar of negen is het een heerlijk hilarisch boek dat je laat nadenken over de stad, het platteland, dialect en verhuizen.

Nominatie Het Hoogste Woord

Middernachttrein

Auteur	Els Florijn
Illustrator	Peter Nuyten
Uitgever	Den Hertog, 2015

Een waargebeurd verhaal uit 1881 over een 16-jarig meisje dat haar leven waagde door in een stormachtige nacht over de brug van een rivier te kruipen om de middernachttrein tegen te houden. Els Florijn dook in het verhaal achter Kate en schreef *Middernachttrein*. Een 16-jarig meisje zonder vader, een zieke moeder, twee zusjes, een gehandicapt broertje en een vriend die een dringend beroep op haar doet: Dit zijn de ingrediënten van de hervertelling van het waargebeurde verhaal van Kate Shelley. Kates positie in het gezin is niet te benijden, er zijn erg veel verantwoordelijkheden voor een meisje van haar leeftijd. En dan komt de vraag van haar vriend Patrick om mee te gaan naar Ierland. Kan Kate al haar sores en haar familie achterlaten en met Patrick meegaan om samen een nieuwe toekomst op te bouwen in Ierland?

Terwijl deze gedachtes door Kates hoofd gaan, raast er een ongekende storm over het gebied waar Kate woont. Het gezin woont dichtbij de rivier Des Moines, waarover een spoorbrug gaat. Nu het water steeds hoger komt, is het de vraag of de brug het houdt. Als Kate hoort dat de brug bezweken is, wil ze de middernachttrein tegenhouden. Midden in de regen en storm gaat ze met de lantaarn, die van haar omgekomen vader is geweest, op weg. De lantaarn draagt ze als een soort mascotte bij zich. Ze moet de brug over om het spoorwegpersoneel te waarschuwen.

Florijn beschrijft het grootste deel van het verhaal in het tijdsbestek van een dag, en de periode erna in de laatste twee hoofdstukken. Het is een knap verteld, goed opgebouwd verhaal met een mooie structuur. Vrijwel elk hoofdstuk is spannend, zit vol actie en leest goed weg, al moet je in het begin even doorlezen om erin te komen. De titels van de hoofdstukken zijn kort en geven een locatie of een personage weer. Door het ik-perspectief komt het verhaal heel dichtbij. Spannend wordt het ook door het gebruik van goedgekozen flashbacks, waardoor je gaat begrijpen wat het gezin van Kate al eerder heeft meegemaakt en hoe de verhoudingen thuis ontstaan zijn. Je snapt meer over de relatie van Kate en haar zusje Mayme en hoe Kates vader is omgekomen tijdens zijn werk bij de spoorwegen.

De sfeer van eind 19^{e} eeuw weet Florijn goed neer te zetten, waardoor het boek erg geloofwaardig overkomt. Je kunt je op deze manier het leven in die tijd goed voorstellen. Zo zou het verhaal van Kate Shelley geweest kunnen zijn: het gezinsleven, het verlies, de rouw, het avontuur, het dilemma rond de vraag van Patrick. De personages zijn aansprekend, doorleefd en karakteristiek. Ze zijn helder weergegeven als herkenbare mensen van vlees en bloed. Een zieke moeder, rouwend om haar omgekomen man, het gehandicapte kleine broertje, het moeilijke gedrag van het gevoelige meisje Mayme, die rouwt om haar

verdronken broer en die haar andere kant en haar emoties laat zien in muziek. En het dilemma van Kate: ja-zeggen tegen Patrick, die haar vraagt mee te gaan naar Ierland en daar een toekomst op te bouwen, of bij haar familie blijven, waar ze zo nodig is. Het valt de jury op dat het personage van Patrick summier wordt uitgewerkt. Is dit een keuze van de auteur of wist ze hier geen raad mee? Het christelijk element is subtiel en geloofwaardig toegepast in het verhaal. Als Kate tegen de zin van haar moeder de nacht in gaat, zegt deze *'Ga met God, lieve Kate'* (pag. 45). En als Kate in de duisternis van de nacht en de woedende storm niet meer weet hoe het verder moet, schreeuwt ze het uit: ' *God, alstublieft, help me!'*. *'Op dat moment licht opnieuw de hemel op'* (pag. 60).

Florijns taalgebruik is rijk en verzorgd. Ze is knap in het neerzetten van situaties, die ze in vrijwel het hele boek laat zien. Het genieten van de literaire taal heeft in dit boek de overhand. Florijn heeft mooie visueel krachtige beschrijvingen als '*Sissend perst het rivierwater zich onder de brug door, als een woeste kronkelende slang*' (pag. 53) en '*Er blijven lichtflitsen op mijn netvlies achter*' (pag. 56). Je ziet het voor je. Ook in beschrijvingen als '*Takken van bomen steken als grijpende armen uit het water, worden meegesleurd, gaan onder en komen spookachtig weer boven'* (pag. 47). Op deze manier komen de dreigende, donkere sfeer en de omstandigheden waarin Kate zich begeeft heel dichtbij en lijkt het alsof je er zelf bij bent. Florijn zorgt er door haar literaire manier van schrijven voor dat het verhaal inspeelt op je zintuigen. Zelfs in de beschrijvingen van de tocht over de brug lijkt in een soort flashback een herinnering aan haar verdronken broertje James boven te komen: *'De brug ziet er naar adem happend uit, alsof hij zijn hoofd nog maar met moeite boven water kan houden'* (pag. 74). *Je* kruipt als het ware met Kate mee over de brug.

Met haar schrijfstijl weet Florijn het verhaal dus echt tot leven te wekken, al merkte de jury ook dat ze dit niet overal even consequent volhoudt. Prachtige literaire pareltjes worden afgewisseld met wat minder mooie zinnen, onder andere doordat Florijn hier en daar iets te vaak bepaalde woorden herhaalt binnen een zin of alinea. Vergeleken met de prachtige eerdergenoemde zinnen is dit jammer, dus wat dat betreft had iets meer afwisseling in woordkeuze niet veel kwaad gekund. Een hiaat in de continuïteit valt op als de mannen in het wachtlokaal pas in actie komen als Kate expliciet vertelt over mannen die geholpen moeten worden, terwijl ze bij aankomst al direct vertelde over de locomotief die in het water was gevallen.

Aan het einde van het verhaal zie je dat Kate zich opoffert voor haar familie en niet met Patrick meegaat, net als in het oorspronkelijke verhaal. Florijn heeft gekozen voor een open einde. Het is mooi dat Florijn hier laat zien dat Mayme het dilemma van Kate heeft aangevoeld en zo kan het moeilijke gedrag verklaard worden uit Maymes bezorgdheid opnieuw een gezinslid te verliezen. Al zal de lezer zich misschien afvragen hoe Patrick gereageerd zal hebben, zou hij toch niet willen blijven? En zal Kate haar moeder vertellen over haar dilemma? De antwoorden op deze vragen laat Florijn over aan de fantasie van de lezer, al had de jury het leuk gevonden om hier nog wat meer over te lezen.

Door het geringe aantal bladzijden en de geïllustreerde cover ziet het boek eruit als een kinderboek, al is de jury van mening dat dit boek ook heel goed tot zijn recht zou komen als jongerenroman of roman voor volwassenen. Qua thematiek en taalgebruik zou het verhaal daar uitdagend genoeg voor zijn, al is het verhaal ook spannend en interessant genoeg om de aandacht van jongere lezers vast te houden. De getekende cover is mooi, verzorgd en sfeervol, passend binnen de historische setting. Het verhaal wordt afgesloten met informatie

over de echte Kate Shelley en een verwijzing naar plaatsen waar je zelf informatie over haar kunt vinden.

Middernachttrein is een bijzonder mooi verteld, krachtig en boeiend verhaal dat in je hoofd doorgaat: over moed, doorzettingsvermogen en het onvoorstelbare vermogen jezelf weg te cijferen en door te gaan.

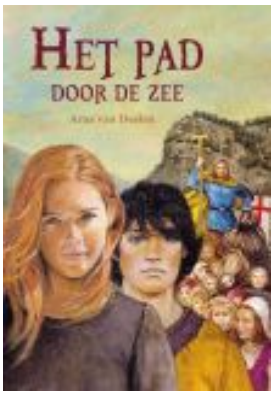

Het pad door de zee

Auteur Arna van Deelen
Uitgeverij De Banier, 2015

Het thema van dit boek van Arna van Deelen doet denken aan het inmiddels klassieke boek over de Kinderkruistocht in de dertiende eeuw: *Kruistocht in spijkerbroek* van Thea Beckman. Dezelfde reis beschrijft *Het pad door de zee*. Toch slaagt Arna van Deelen in haar debuut erin het verhaal een ander en eigen karakter te geven door de godsdienstige dimensie van de Kinderkruistocht naar voren te laten komen.

Het verhaal kent een sterk begin. Johanna ontdekt 's avonds in het struikgewas een jongen, Job. Zij vertelt hem dat zij op kruistocht is. Je zit door deze beeldend beschreven eerste scène direct in het verhaal waarin de belangrijkste personages worden geïntroduceerd. Johanna en haar broertje Thomas hebben hun ouders verloren en besluiten in Keulen mee te gaan met de kinderen die zich in de stad verzameld hebben voor de Kinderkruistocht. '*We hoefden er niet eens over na te denken. Natuurlijk gingen wij ook mee. Wij doen het voor onze lieve Jezus'* (pag. 21). De leider van de Kinderkruistocht is de tiener Nikolas, die wordt begeleid door verschillende monniken. Het wordt een reis vol ontberingen. De kinderen worden wisselend gastvrij en dan weer vijandig ontvangen in de verschillende steden en plaatsen die zij aandoen, terwijl zij langs de Rijn lopen richting het zuiden. Helaas ontbeert het boek een getekende kaart van de reis, die de lezer een duidelijker beeld van de reis had gegeven.

Arna van Deelen verweeft verschillende historische elementen overtuigend en soepel in haar vertelling. Nikolas heeft bijvoorbeeld een goud geverfd kruis in de vorm van de letter 'T' in zijn hand, een zogenaamd Grieks Tau-kruis van de orde van Sint Antonius. Dit element overtuigt. Een ander thema is het vervolgen van Joden. Gaandeweg wordt het in het verhaal duidelijk dat Job joods is, wat betekent dat hij niet overal even gastvrij wordt ontvangen. Toch lijkt Johanna's houding tegenover het Jodendom meer bij onze tijd dan bij de middeleeuwse tijd te passen. Johanna heeft geleerd dat ze de Joden niet mag veroordelen, een vrij eigentijdse houding die ervoor zorgt dat je je als lezer afvraagt hoe historisch authentiek haar reactie op Job is. Ook in de nuchtere, slimme en meer wetende Job komt regelmatig een eigenzinnig moderne houding naar voren. Job twijfelt gaandeweg steeds meer aan de goede intenties van de monniken doordat ze niet over land naar Jeruzalem reizen maar over de bergen naar Genua om daar de zee te zien splijten. '*Ik geloof dat God wonderen kan doen, Johanna. Maar wat is de zin van een pad door de zee? Weet je hoelang dat pad dan moet zijn?'* (pag. 133). Dit klinkt meer als een nuchtere, goed opgeleide jongeman.

Johanna en Job hebben een uitgesproken karakter. Johanna is fel, vroom en oprecht. Job is meer bedachtzaam, slim en verantwoordelijk. Door de vele ontberingen maken de kinderen veel mee. Van Deelen schetst de sfeer treffend, maar de gebeurtenissen gaan eigenlijk te snel. Als Van Deelen dit nog meer uitgewerkt had, zouden de personages nog geloofwaardiger zijn geweest. Na de dood van haar broertje komt Johanna er al weer snel bovenop en opeens zijn de kinderen over de Alpen en komen ze aan in Genua. Vooral tijdens

dit laatste gedeelte gaan de gebeurtenissen echt te snel en komen de personages niet voldoende tot leven. De auteur had de rauwe randjes in het verhaal uitgebreider kunnen laten uitkomen, waardoor de personages en de omgeving nog meer tot leven en in beeld zouden komen. Anders gezegd: de verteltijd is te kort ten opzichte van de vertelde tijd. Toch is het verhaal over het algemeen vlot geschreven. Arna van Deelen laat geregeld zien dat ze het 'show don't tell'- principe beheerst, al is dat niet overal even consistent uitgewerkt, bijvoorbeeld door het geven van informatie midden in een zin en het gebruik van voetnoten.

Het christelijk geloof en de verhouding tussen Joden en christenen verweeft Arna van Deelen op een geloofwaardige manier. In dit opzicht krijgt het verhaal meer diepte. Johanna is vroom en oprecht gelovig en heeft door alle erge gebeurtenissen regelmatig haar twijfel of het Gods wil is dat de kinderen naar Jeruzalem moeten gaan, waarbij het gedrag van de monniken die slechts uit zijn op macht en geldelijk gewin een deceptie is, met uitzondering van het karakter van de oude monnik Jacobus.

In Genua aangekomen gaan de gebeurtenissen zoals gezegd wel heel erg snel. De ontmoeting met Bruno, de jongen uit Genua, komt bijvoorbeeld ongeloofwaardig en snel over. Sterk is weer de wijze waarop de ontknoping plaatsvindt. Nikolas gelooft oprecht in zijn missie en reageert gedesillusioneerd.

Het pad door de zee is een interessant debuutverhaal. Van Deelen is echt in de geschiedenis gedoken met dit verhaal. Bij een volgend boek zou de afstemming van de doelgroep beter kunnen gebeuren. Het AVI-niveau M6 en het CLIB–niveau 6 suggereren een verhaal voor kinderen vanaf 10 jaar, maar dit boek zal door de thematiek, de heftigheid en rauwheid eerder geschikt zijn voor oudere kinderen. De voorkant van het boek ziet er uitnodigend uit maar de illustraties in het boek dragen niet bij aan de sfeer en de spanning van het verhaal.

Een extra redactieronde met nog meer aandacht voor kort en bondig schrijven, misschien een iets minder zwaar onderwerp, het vlotter trekken van de dialogen, vermijden van uitroeptekens, spelfouten (Nikolas of Nicolas) hadden het boek nog beter kunnen maken. Het verhaal trekt echter zeker de aandacht en maakt nieuwsgierig naar meer van Arna van Deelen. De jury moedigt haar aan zich verder te ontwikkelen en door te gaan met schrijven.

Jij bent een prinses

Auteur: Tanneke Dorgelo
Illustrator: Maaike van den Akker
Uitgeverij Ark Media, 2015

'Ben ik wel goed genoeg?' Een vraag die veel meisjes (groot en klein) zich stellen. De parabel *Jij bent een prinses* steekt ze een hart onder de riem en leert hoe belangrijk het is om jezelf te zijn. Het voorleesverhaal heeft daarnaast een diepere laag met een christelijke boodschap: je mag jezelf zijn, omdat je bij God hoort. De moraal is verpakt in een parabel: een kortverhaal dat een idee of abstracte waarheid duidelijk wil maken, in dit geval de liefde van God als vader. Opvallend is dat de naam van God niet wordt genoemd en het christelijke perspectief daardoor impliciet aanwezig is. Dit maakt het verhaal voor een brede doelgroep herkenbaar.

Het verhaal is het eerste deel van het drieluik *Thuis bij de Koning.* Drie prinsesjes willen hun koninklijke vader - koningin-moeder ontbreekt in het verhaal - op een groot feest verrassen door perfecte prinsesjes na te doen. Makkelijk is dat niet. Het eerste prinsesje struikelt vanwege haar hakschoentjes, het tweede speelt vals op haar viool door nepnagels en het laatste komt in de knoop met haar kapsel. Alle acts zijn mislukt! De koning vindt het niet erg en legt uit dat perfect zijn niet hoeft: '*Luister eens goed, lieve dochters. Een mooie jurk maakt jullie geen prinses. En lange haren, hakschoenen of nepnagels ook niet'. Hij kijkt hen een voor een aan. 'Jullie zijn prinsessen omdat jullie mijn kinderen zijn. Echte koningskinderen'.*

Mooi is dat alle drie de meisjes een eigen karakter en hobby's hebben en hele gewone kinderen zijn, inclusief bijvoorbeeld een bril en sproetjes. De stoere, beweeglijke Rizpah, de lieve Emmelie die van koken houdt en de vrolijke, muzikale Felicia hebben allemaal hun eigen rol, waar kinderen zich mee kunnen identificeren. In hun namen komt hun karakter terug. '*Lieve Emmelie. Jij bent wel klein, maar jouw hart is heel groot. Jij bent zo lief voor iedereen. Daarom heb ik je Emmelie genoemd: zacht en vriendelijk'*. Deze zinnen illustreren ook de warme, vriendelijke sfeer die het boek uitademt. De prinsesjes accepteren dat ze anders zijn en spreken al aan het begin van het boek waarderend over elkaars verschillen.

De auteur heeft een goed inlevingsvermogen. Hoeveel meisjes zijn er niet die graag een prinsesje willen zijn? De hoofdpersonen van het verhaal vertederen, inclusief hun kleine onzekerheden. *'Wat kan ik nu goed?'* vraagt Emmelie zich bijvoorbeeld af. Tekst en tekeningen vullen elkaar goed aan, waardoor de meisjes gaan leven in de hoofden van hun leeftijdsgenootjes. Het verhaal leent zich ook om over door te praten. Wat maakt dat iemand een prinsesje is? Mag je bij God ook een prinsesje zijn? En wat betekent jouw naam eigenlijk? De schrijfstijl is soepel en heeft over het algemeen vaart. Jammer is wel dat er af en toe te formele boekentaal wordt gebruikt, bijvoorbeeld met synoniemen voor het woord zeggen: De prinsesjes stamelen, mompelen, zuchten, jammeren, schateren en giechelen heel wat af. Soms is het mogelijk deze woorden eenvoudig weg te laten, zoals in de volgende zin: '*Emmelie trekt haar nieuwe hakschoenen aan. 'Auw, auw, auw', jammert ze. Wat knellen die schoenen, zeg'*. Het taalgebruik is op verschillende momenten te clichématig en kan zeker bondiger.

De keuze voor een parabel is origineel, het verhaal zelf is wat voorspelbaar, maar de mooie uitwerking laat het verhaal zijn doel en symbolische betekenis niet missen. De roze kleur van de tekst, het speelse lettertype en de vrolijke met plakkaatverf gemaakte tekeningen in warme tinten spreken veel meisjes aan. De illustraties hebben iets klassieks (retro). De gezichtjes van de prinsesjes zijn bijna identiek, maar door de haarkleur en een paar uitvergrote verschillen (bril, sproetjes) valt dit nauwelijks op. Leuk detail is het bijgeleverde stickervel met prinses Felicia in haar roze jurkje. Ze heeft wel twee verschillende sokken aan gekregen, want ze mag er natuurlijk niet te perfect uit zien!

De kinderboekenbrigade

Auteur: Evelien van Dort
Illustrator: Roelof van der Schans
Uitgeverij Callenbach, 2015.

Wat als in de toekomst het onderwijs nog prestatiegerichter zou worden? Wat als de wereld alleen nog maar zou draaien om kennis, intelligentie en hoge cijfers? Een wereld waarin creativiteit en fantasie niet meer belangrijk zijn, een wereld waarin kinderboeken overbodig worden? Dat ontdekken klasgenootjes Munira en Thomas in *De kinderboekenbrigade*.

Als zij op een dag een nieuwe meester krijgen in groep 7, meester George, wordt plotseling alles anders. De hele school is overgestapt op een nieuw computersysteem waarmee kinderen door goed te presteren 'coins' kunnen verdienen. Die zijn vervolgens weer in te wisselen voor beloningen, maar dan moeten de kinderen eerst heel goed hun best doen. Een perfect systeem, volgens meester George, en omdat Munira's klasgenootjes zo snel mogelijk zo veel mogelijk coins willen verdienen, gaat iedereen direct aan de slag. Zelfs Munira's moeder lijkt overtuigd te zijn van het systeem. Maar is het systeem wel zo goed als iedereen denkt? En wat gebeurt er met alle kinderboeken die door de kinderen in ruil voor coins ingeleverd moeten worden? Samen met Thomas gaat Munira op onderzoek uit, maar hoe bewijs je dat iets heel slecht voor je is, als het voor de meeste kinderen juist ontzettend goed lijkt te werken?

Die laatste vraag is natuurlijk een heel belangrijke in het huidige digitale tijdperk. Ook in onze wereld wordt het onderwijs steeds prestatiegerichter, dus zo vergezocht is Evelien van Dorts idee niet. Het verhaal is actueel, origineel en sluit goed aan bij de belevingswereld van kinderen. In 21 vrij korte hoofdstukjes wordt een spannend verhaal neergezet, dat qua creativiteit en fantasie perfect aansluit bij de huidige fantasievolle en 'dystopische' trends in kinderboekenland.

Waar het idee achter *De Kinderboekenbrigade* interessant en origineel is, ontbreekt het hier en daar aan de uitwerking van het verhaal. Vooral het einde van het boek is vrij zwart-wit, waardoor een geloofwaardig idee op een wat onrealistische wijze wordt uitgewerkt. Het probleem wordt wel érg gemakkelijk opgelost, waarna er plotseling niets meer aan de hand is, terwijl het probleem aan het begin van het verhaal juist neergezet wordt als iets groots, als iets wat niet alleen maar voor de school van Munira en Thomas geldt. Hoe zit het met andere scholen? Met andere leraren? Met de regering? Het gaat allemaal net iets te snel, waardoor er behoorlijk wat losse eindjes blijven hangen, en dat is jammer, want het verhaal begint enorm veelbelovend. Misschien is het idee gewoon wel wat te groot voor één kinderboek: er had zo een hele serie van gemaakt kunnen worden!

Ook de personages zijn af en toe wat stereotiep. De gemene meester George, de studiebol Stijn en Emma de meeloper... Dat wordt vaak nog meer benadrukt door Van Dorts omschrijvende, soms zelfs belerende schrijfstijl. Zo schrijft Van Dort op pagina 8: *'Echt Emma, altijd onzeker over zichzelf. Omdat ze vrij klein van stuk is, draagt ze vaak schoenen met hakken*

om groter te lijken. Munira loopt liever op gympen. Je bent goed zoals je bent, wil ze zeggen, maar dat heeft ze al zo vaak gezegd'. Aangezien in de dialogen ook al duidelijk wordt dat Emma erg onzeker is en dat Stijn bijvoorbeeld een studiebol is, halen deze beschrijvende stukjes regelmatig de vaart uit het verhaal. In combinatie met enkele informatieve passages en moeilijke woorden die de lezer uit het verhaal trekken ('*school vermarkt onderwijs*' (pag. 65), '*absorberende autolak*' (pag. 12)), zorgt dit ervoor dat het boek hier en daar wat stroef wegleest. Wat dat betreft had een extra redactieronde weinig kwaad gekund, ook omdat er nog redelijk wat slordigheidsfoutjes in het boek te vinden zijn.

Toch weet Van Dort haar personages zeker tot leven te roepen. De manier waarop de kinderen met elkaar praten, de grapjes die ze maken en het moderne taalgebruik zorgen ervoor dat het niet moeilijk is om je met hen te identificeren. Ook de onderliggende boodschap van het verhaal is mooi. Het christelijk geloof wordt weliswaar nergens specifiek genoemd, maar is zeker wel impliciet aanwezig in de lessen die de kinderen leren over zichzelf en de wereld om hen heen: je bent goed zoals je bent, het is niet erg om anders te zijn, dromen of wensen zijn nooit kinderachtig, en natuurlijk boven alles: het kinderboek mag nooit verdwijnen!

Verraad in Haarlem

Auteur	Judith Janssen
Illustrator	Roelof van der Schans
Uitgever	Mozaïek Junior, 2014

Het wordt langzamerhand een bekend concept bij Judith Janssen: een historisch verhaal, met hoofdpersonen die in hun beleving erg dicht bij de kinderen van deze tijd staan. Met *Verraad in Haarlem* voegt zij weer een nieuw verhaal toe aan dit oeuvre. Bij een over het algemeen bekend thema als de Tweede Wereldoorlog, koos zij deze keer voor een meer onbekende episode met het verhaal van Corrie ten Boom. Daarmee brengt het een waardevol en nieuw perspectief in deze periode voor kinderen. Mooi is de sterke geloofsgetuigenis die uit het verhaal spreekt. Ook na de oorlog blijft dat getuigenis zichtbaar, als Corrie een plek blijft bieden aan mensen die rust en herstel nodig hebben. Het is prachtig om deze geschiedenis met als thema genade, vergeving en gerechtigheid aan kinderen mee te geven. Ook minder bekend is hoe de bezetter dacht over mensen met een verstandelijke beperking, zoals zusje Lieze. Een onthutsend en onbegrijpelijk idee voor broer Teun.

Tijdens de oorlogsjaren hield Corrie ten Boom joden in haar huis verborgen. Dat doet natuurlijk ook denken aan de bekende geschiedenis van het meisje Anne Frank, die vooral het leven vanuit de binnenkant van de verborgen schuilplaats laat zien. Judith Janssen kiest nu voor het perspectief van de twaalfjarige Teun, die van buitenaf en relatief op afstand de gebeurtenissen volgt. Af en toe raken hem dingen, zoals het gevaar voor zijn zusje Lieze en later in het verhaal, als hij de dag van de arrestatie in de Béjé van dichtbij meemaakt en komt te worstelen met een schuldvraag. Heel heftig wordt het niet: de schrijfster kiest ervoor om aan de veilige kant te blijven, er wordt veel ruimte gelaten voor een eigen invulling en fantasie door de lezer.

Teun is een fantasievolle jongen die graag avonturenverhalen leest. Maar zo langzamerhand lijkt zijn leven zelf een avontuur te beginnen. Hij vindt het maar lastig om alles wat hij om zich heen ziet een plekje te geven. Hij besluit de gangen van zijn vriend, die zich zo anders dan anders gedraagt, na te gaan door alles in een boekje bij te houden. Door zijn zusje maakt hij kennis met de familie Ten Boom. Bij de familie Ten Boom komt hij Anna tegen, een meisje van zijn leeftijd, en wat later blijkt: een joods meisje met een nieuwe identiteit. Het boek maakt ook duidelijk hoe dat er in die tijd aan toe ging. Sterk en realistisch is dat de schrijfster Teun niet de heldenrol geeft in dit verhaal, maar wel in aanraking laat komen met mensen die voor heldhaftige dilemma's kwamen te staan. Hij komt erachter dat het in die tijd niet verstandig was alles maar hardop te zeggen, maar ook niet om te weten.

Deel 2 van het boek beschrijft de periode na de arrestatie. Dit deel is wat minder dynamisch dan het voorgaande, en dat is een verlies voor de leesvaart. Een afsluitende epiloog beschrijft ten slotte hoe het verder ging met de familie Ten Boom. Daarna volgt een hoofdstukje over extra bronnen met meer informatie over het leven van Corrie ten Boom. Na het eind van hoofdstuk 26, dat een wat abrupte slotzin heeft, is het niet heel duidelijk dat hierna

aanhangsels volgen en deze hoofdstukjes geen deel (meer) uitmaken van het verhaal. Dat zou in de lay-out wat duidelijker kunnen.

Het getuigenis van Corrie, tante Betsie en opa geven het boek duidelijk een christelijke boodschap. De schrijfster geeft bij Teun in de buurt verschillende mensen een stem over het geloof. Minder duidelijk komt over hoe Teun met het geloof omgaat. Door dat contrast met de soms wat Bijbelse toon van de getuigenissen verliest de boodschap aan kracht in het verhaal. Het is best lastig om historische personen deel te laten uitmaken van een fictieverhaal. Wat laat je ze wel en niet zeggen in het boek om toch recht te doen aan de geschiedenis en aan hun eigen karakter? Dat is in het boek te merken aan de wat korte citaatachtige stijl die soms wat ouderwets overkomt en wordt gebruikt bij Corrie, Betsie en Vader. De historische wonderen – rechtstreeks uit de verhalen over de familie en hun tijd in Ravensbrück - komen wel weer sterk over.

Af en toe loopt het verhaaltechnisch niet helemaal lekker, bijvoorbeeld in de dialoog tijdens het afwassen op pagina 38. Het gesprek tussen moeder en Teun ontwikkelt zich steeds langer, maar waar komt nu ook al weer het jampotje vandaan dat moeder Teun in de handen drukt na afloop?

Door het verhaal verweven komen steeds meer dingen naar voren die Teun niet vindt kloppen. Later vallen de gebeurtenissen op hun plek. Dan wordt duidelijk dat de plek waar hij altijd zo graag kwam en zich veilig voelde ook letterlijk een schuilplaats was die levens redde. De 'foute' klasgenoot Gerrit, en Teuns vaderlandslievende meester vertegenwoordigen mooie voorbeelden van verschillende perspectieven in de oorlog. Hoewel het karakter van Teun wat vlak beschreven blijft, komt er af en toe iets in voor wat zijn persoon iets op laat lichten: *'Dat lees je nooit, dat de held het zat was en dorst kreeg. Echte helden konden vast dagenlang zonder drinken. Hij niet'* (pag. 35). Humor heeft het personage van Teun dus wel, maar het is niet consistent uitgewerkt.

Het boekomslag geeft een foto-achtige afbeelding weer met het rechtstreekse gevolg van het verraad: het moment waarop Teun erachter komt dat deze soldaten op weg zijn naar het huis met mensen van wie hij zo langzamerhand is gaan houden. De titel *Verraad in Haarlem* vertelt nog niet precies waar het boek over gaat. De tekst rechtsonder licht al veel meer van de sluier op en maakt ook nieuwsgierig: ze heeft kennelijk echt geleefd, maar wie was deze Corrie ten Boom? Het nodigt uit om hier meer over te ontdekken. Aan de binnenzijde de plattegrond van het stukje Haarlem met de 'Béjé' waar het verhaal zich afspeelde, en de plattegrond van het grote huis. Voor veel kinderen zal dit interessante informatie zijn om hun voorstelling van de schuilplaats visueel te versterken. En wellicht worden ze benieuwd hoe het er 'in het echt' uitzag. Een mooie aanleiding voor een bezoekje met een speurtocht door het huis!

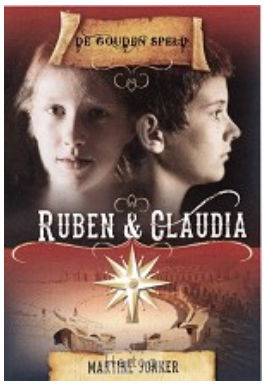

Ruben & Claudia

Auteur Martine Jonker
Uitgever Vuurbaak, 2015

Hoe moet het voor jongeren geweest zijn om in de tijd van de eerste christenen op te groeien? Martine Jonker laat dat zien met haar serie *De Gouden Speld*. Daarin maakt ze de geschiedenis van het christelijke geloof beeldend, vanaf Jezus' leven tot en met de 20ste eeuw. *Ruben en Claudia* is het tweede deel en de auteur is er zeker in geslaagd de jonge doelgroep te boeien.

Ruben en Claudia speelt zich af in het jaar 70 na Christus. De Romeinen hebben de stad Jeruzalem verwoest en de Joodse Ruben als slaaf naar Rome verscheept. Ruben is christen, maar verzwijgt dat voor de verwende puber Felix, aan wie hij is verkocht. Als zoon van een belangrijke senator is Felix gewend zijn zin te krijgen. Als Felix huisarrest krijgt, stuurt hij Ruben de stad in als boodschapper. Daar ontmoet hij andere christenen en wordt liefdevol opgenomen in de christelijke (huis)gemeente. Maar hoe houdt hij dat verborgen voor Felix? En ziet hij zijn vriend Jozias ooit nog terug, die verkocht is aan de wrede Brutus?

Jonker maakt het zich niet makkelijk door via een historische roman de geschiedenis van het christelijke geloof te willen vertellen. Immers, hiervoor is niet alleen grondig onderzoek nodig, maar je moet ook in staat zijn om schijnbaar moeiteloos de Bijbelse historie aan een goed gedoseerd en spannend verhaal te koppelen. Toch slaagt ze hier goed in. Duidelijk is te merken dat de research zorgvuldig is uitgevoerd. De verwoesting van Jeruzalem, het leven van de eerste christenen, de hectiek in de stad Rome: het komt allemaal authentiek over. Interessant detail is de keuze van namen, die regelrecht ontleend zijn uit met name de brieven van Paulus: Priscilla en Aquila, Timotheüs, Claudia en Linus komen allemaal voorbij. Het lied *Kijk naar de vogels* staat symbool voor het leven van de eerste christenen en voor hun groeiende geloof en loopt als een rode draad door het verhaal: *'Ze zaaien niet en maaien niet, maar hun Hemelse Vader zorgt voor hen, zo zorgt Hij ook voor ons'*. Het is mooi om te zien dat dit lied een houvast biedt, al was er wel even discussie in de jury of het misschien niet net iets té vaak voorkomt.

De schrijfstijl in het verhaal is vlot en boeiend, waardoor je de geuren van Rome bijna kunt ruiken, je het enorme Circus Maximus voor je ziet en je de soms heftige emoties van Ruben meebeleeft. Vooral in het eerste deel wordt de spanning goed opgebouwd, in de tweede helft is dit minder aanwezig. Sommige gebeurtenissen gaan helaas erg snel, bijvoorbeeld als Claudia wordt aangevallen. Dit speelt zich in zo'n rap tempo af dat het al voorbij is voordat je je in kunt leven als lezer. Ook het feit dat de tieners daarna de slappe lach krijgen, lijkt niet helemaal te passen bij zo'n serieus incident. Het gaat ten koste van de spanning. Ten aanzien van het taalgebruik is het goed als Jonker erop let dat ze niet te veel uitlegt. Vaak gaat het goed, maar af en toe vliegt ze uit de bocht door dingen te verklaren die al blijken uit de tekst.

Wanneer Felix en Ruben ruzie hebben, komt bijvoorbeeld (pag. 99) nog eens extra aan de orde dat de jongens er allebei van schrokken, terwijl de lezer dit al snapt door de dialogen.

Bij het eerste deel van de serie vroeg de jury zich af waarom het kaft zo onaantrekkelijk was vormgegeven. De voorkant van *Ruben en Claudia* heeft gelukkig meer zeggingskracht en is sprekender. Concluderend hoort *Ruben en Claudia* bij de betere boeken van de jurystapel: een origineel, boeiend, zorgvuldig geschreven, niet belerend boek waarin waarden als naastenliefde, vergeving en de rijkdom van het geloof heel natuurlijk aan de orde komen.

Jens en de slaapbus

Auteur Vrouwke Klapwijk
Uitgever Callenbach, 2015

Een oom die bij jou thuis aan een slaapbus komt klussen, en die je dan ook nog meeneemt om een nachtje ergens te slapen! Zo'n oom zou elk kind zich wel wensen. Vrouwke Klapwijk slaagt erin om een vrolijk verhaal te schrijven voor beginnende lezers, met wat spannende elementen, maar met een prettige geborgen sfeer die tot het einde overheerst.

Jens heeft een probleem: hij zit stiekem op het dak en mam heeft de trap in de schuur gezet. Wat moet hij nu doen? Terwijl je leest hoe dit wordt opgelost valt al direct op hoe los en vol humor Vrouwke Klapwijk kan schrijven. Het verhaal verliest daarna wat vaart, en hier had de schrijfster nog iets kunnen toevoegen om de interesse vast te houden. Voor de aanvankelijke lezers in groep 3 zal dat even doorzetten zijn, tot het moment dat Jens samen met zijn oom écht met de bus gaan toeren. Gelukkig is de oom niet te ideaal en gaat er ook bij hem nog wat mis. Elk kind met wat kampeerervaring weet hoe spannend het is om op de camping 's nachts te gaan plassen, en als dan ook de deur van buitenaf niet meer open kan…

Boeken op basis van AVI- en CLIB-richtlijnen worden geschreven vanuit de gedachte dat teksten met korte zinnen, een magere woordenschat en weinig verbindingswoorden gemakkelijker zijn voor leerlingen. Meestal krijgt een tekst hierdoor een wat kunstmatig karakter. Het is een haast onmogelijke opgave om een verhaal met zo'n laag AVI-niveau te schrijven in natuurlijk lopende zinnen. Ook in dit boek zie je dat terug, onder andere door veelvuldig gebruik van 'dan', 'dat' en 'maar' aan het begin van een zin. De tekst mist daardoor ook wat dynamiek en originaliteit. Dat dit laatste wel mogelijk is laten bijvoorbeeld schrijvers als Corien Oranje met de serie over juf Fiep, en Sylvia Vanden Heede met Vos en Haas zien.

Wel sterk is het dat het de schrijfster lukt om op dit zinsniveau de werking van mist, koude en warme lucht te kunnen bespreken. Ook elementen vertaald vanuit de wereld van volwassenen laten de wereld van Jens iets meer leven: mam wil kleur in de tuin, maar pap zegt: eerst het huis, dan de tuin. Vrouwke Klapwijk had dit – net als de luchtige humor - best meer mogen doen, om ook op de luwe plekjes het verhaal de moeite van het doorlezen waard te laten zijn. De redactie had extra aandacht kunnen gebruiken, zoals bij de spelfout: '*dan word je zool rood'* (pag. 25). Een aantal woorden zijn op een aantal plekken uitvergroot. Meestal gaat het om geluiden, uitroepen, maar een echte regelmaat is hier niet duidelijk in te ontdekken. Hier en daar is wat spreektaal toegevoegd als '*niet jens?*'

Het boek is vormgegeven in een kleurige hardcover met zowel op het omslag als aan de binnenzijde speelse, sprekende tekeningen met oog voor detail. Een haak uit het plafond, bijvoorbeeld, maakt van de ruimte direct de ideale klusplek. De grote rode bus valt direct op en lijkt door het kleurcontrast zo naar binnen te rijden.

Verraad

Auteur Henk Koesveld
Illustrator Peter Nuyten
Uitgever Den Hertog, 2014

Henk Koesveld weet heel veel van geschiedenis, dat merk je in zijn verhalen. Hij schreef meerdere boeken over de middeleeuwen, maar verschuift zijn werkterrein in *Verraad* naar 'jongere' jaren. *Verraad* heeft het Rampjaar 1672 als onderwerp.

Hoofdpersoon in dit verhaal is Michael. Omdat zijn vader heeft opgeschept over het beroep van zijn oom Matthijs in Amsterdam, wordt Michael er door de Fransen op uitgestuurd om in die stad informatie te verzamelen waar de Fransen hun voordeel mee kunnen doen. Michael gaat op reis en belandt uiteindelijk in Amsterdam, waar hij zijn oom en diens vrouw ontmoet. Wie kan hij daar vertrouwen? Wat moet hij doen? Een kaart met informatie aan de Prins geven of toch aan de Fransen? Koesveld laat je nadenken over de vraag of je goed of fout bent als je gedwongen bent voor de vijand, in dit geval de Fransen, te moeten werken.

Met dit boek heeft Koesveld een spannend en chronologisch verteld avonturenverhaal geschreven, dat vol zit met historische feitjes. Het verhaal wordt regelmatig onderbroken door uitleg, details en soms ook toevalligheden die de vaart helaas uit het verhaal halen, waardoor het niet altijd even fijn wegleest. Michaels reis heeft een vrij hoog 'en-toen-en-toen'-gehalte. Het verhaal was spannender en toegankelijker geweest, wanneer Koesveld meer aan de fantasie van de lezer overgelaten had en meer liet zien in plaats van te beschrijven. De veelheid aan kennis en informatie zou in aparte informatieve tekstblokjes en verhelderende kaartjes meer tot zijn recht zijn gekomen, om het verhaal te ondersteunen. Door het weglaten van voetnoten, had er meer flow in het verhaal kunnen zitten. Je zou kunnen zeggen dat Koesvelds kracht – zijn enorme historische kennis – tegelijkertijd ook zijn zwakte is. Zo zou een personage-overzicht voorin het boek niet hebben misstaan, aangezien je in *Verraad* niet alleen maar kennis maakt met hoofdpersoon Michael, maar met een scala aan nevenpersonages die helaas niet allemaal een eigen stem krijgen.

Toch neemt dit niet weg dat *Verraad* erg leerzaam is en voor zover wij weten historisch correct. Als lezer geniet je van prachtig geformuleerde zinnen als: '*Het glipt net weg achter de rand van zijn gedachten*' (pag. 168). Een extra redactieronde had geen kwaad gekund, aangezien er nog diverse foutjes in het boek te bespeuren zijn. Ook is de jury van mening dat de omslag, met een illustratie van Peter Nuyten wat traditioneel is. Dat is jammer, want Nuyten laat met het omslag van *Middernachttrein* zien ook heel andere, meer aantrekkelijker, illustraties te kunnen maken.

Koesveld laat merken dat hij christen is, het kenmerkt zijn boeken en hij verweeft dit element op een natuurlijke manier in het verhaal. Hij beschrijft zijn godsvertrouwen: *'Onze levens zijn in Gods hand en het was onze tijd nog niet'* (pag. 211). Je ziet dit element in zijn boeken telkens terugkomen in de levensovertuiging van sommige personages en in het geschetste wereldbeeld. Hij laat op meerdere plaatsen Gods leiding zien, het godsvertrouwen van moeder en de verandering in gedrag bij de vader van Michael, al maak je als lezer die verandering in houding niet mee. Ook reageert Michaels moeder niet haatdragend naar

Ludwig, ondanks het feit dat deze hen aan het begin van het verhaal heeft verraden aan de Fransen.

Verraad is een spannend historisch avonturenverhaal voor jongeren, met veel interessante gegevens, waaruit je veel kunt leren. Toch zou het verhaal van Michael meer tot de verbeelding gesproken hebben wanneer er meer redactie gedaan zou zijn, meer show don't tell was toegepast en de kennis van Koesveld op een andere manier teruggekomen was in het verhaal. Daarnaast vraagt de jury zich af of de doorsnee-lezer van 12+ dit boek in een keer zal uitlezen. Wel vindt de jury het creatief van Koesveld dat hij elke keer weer nieuwe, gecompliceerde verhalen weet te verzinnen uit onze geschiedenis.